

המציבה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קצרה (רבע רחב העמוד)
באותיות פטיט 40 הלר.
במודעות הנכפלות יורד המחיר כפי הערך.

הארסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:

„Hamicpe“

ul. Św. Sebastyana 32,
Kraków.

מחיר החתימה:

באוסטריה-אונגריה:
לשנה 6 כתרין
לחצי שנה 3 „
לרבע 1.50 „
באשכנז:
לשנה. 7 כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 8 כתרין

Kraków, 3 Czerwca 1904.

גליון ח.

קראקא, כ' סיון תרס"ד.

גלות יהודים מגליציה.

(המשך)

עד כמה נברה גלות היהודים מגליציה בשנים האחרונות נראה גם בהשוותנו את מספר החסרים מהיהודים אל מספר החסרים (הגולים) מהפולנים ומהרוטינים בשנות 1890 — 1900.

גלו בעשר השנים האלה:
פולנים 117,196
רוטינים 76,074
יהודים 104,758

מספר הפולנים בגליציה פי שלש ממספר היהודים ומספר הרוטינים פי ארבע.

מאלף פולנים גלו בשנים הנ"ל 39
רוטינים " " " 27
יהודים " " " 136

14 אחוזים ממאה יהודים גלו בעשר השנים הנ"ל. גלות היהודים גדולה פי שלש מגלות הפולנים ופי חמש מגלות הרוטינים.

כשם שאינה דומה גליציה המזרחית להמערבית (הגבול ביניהן הוא נהר סאן) ביושביה, כדברי ימיה וברת יושביה, כן אינה דומה בתכונת יושביה ועל כן גם בגלות היהודים בשתייהן. במערב גליציה נדרו 142 נפש מכל אלף יהודים ובמזרח רק 132. ההבדל הזה יפליאנו בשימנו אל לב, כי מספר

רבים לחוץ לארץ) ימעט מספר היהודים בערים הקטנות עוד יותר. בקצת המקומות וביחוד בכפרים נגרע מספר היהודים גם אחרי התרבות הטבעית. המה יוצאים, אם לא מעבר לים או לווין, עכ"פ לערי המדינה הגדולות.

יש לחלק עפ"י את מחוזות גליציה לשני חלקים: א) למחוזות, שהגלות אוכלת בהם רק חלק מן התוספת הטבעית ולמחוזות, שהגלות אוכלת לא רק את כל התוספת הטבעית, אלא גם חלק מן הקרן, כלומר מן המספר, שהיה שם בשנת 1890, באופן שבשנת 1900 קטן שם מספר היהודים מאשר היה לפני עשר שנים.

במערב ג' ישנם 12 מחוזות כאלה, שנמצאו בהם בשנת 1890 74,239 יהודים ובשנת 1900 רק 68,511 יהודים. 5728 פחות איפא מאשר היה בשנת 1890, או 7.7% חסרים. ובאמת חסרים הרבה יותר, כי גם התוספת הטבעית (19%) חסרה. כך הכל חסרים במחוזות האלה לערך 20,000 יהודים או 27%.

ובמזרח ג' ישנם 14 מחוזות, שהיהודים התמעטו בהם. בשנת 1890 היה מספרם שם 198,710, ובשנת 1900 רק 186,804. חסרים איפא 11,609 או 6%. ואם נוסף על זה את התוספת הטבעית יחסרו 50,000 או 25%.

היהודים במערב ג' קטן לפי הערך ממספרם כמזרח. בתוך 1000 בני אדם במזרח ג' נמצאו בשנת 1890 136 יהודים ובמערב רק 80 בתוך אלף.

את תנועת גלות היהודים במזרח ובמערב נביר מן החשבון הזה: בעשר שנים התרבו היהודים במערב ג' רק במספר 8890 או 4.9%, בעת שהפולנים התרבו שם במספר 200,000 או 8.7% ובמזרח ג' התרבו היהודים ב' השנים ההן במספר 33,536 או 3.7%, בעת שהנוצרים התרבו במספר 11.7%. על כן בשנת 1900 לא נמצאו יהודים בתוך אלף בני אדם במזרח רק 77 נפש ובמערב 128 נפש.

את גלות היהודים אפשר להביר כמעט בכל מחוזות המדינה. רק בערים הגדולות אין להכירה לכאורה, כי לערים הגדולות יבאו בכל עת אנשים חדשים מן הערים הקטנות לגור שם והם משלימים את החסר ומספר היהודים ירבה שם במספר גבר. בלבוב ובקראקא למשל התרבה מספר היהודים בעשר שנים במספר 22%; במגרשי לבוב במספר 32%; בסטאניסלאו במספר 35%; בפדוועמישל במספר 23%; בסטרי במספר 24%; בקרשאנאב במספר 39%. מובן מאליו, כי יען יתרבו היהודים בערים הגדולות במדה כזאת יותר מהתוספת הטבעית (אע"פ שגם משם נודדים

בחדש האביב.

יום אביב, אין שום צל. הככר טבול בים של אור, השמים פרושים כמלית, שכלה תכלה על שכם השמש, המורה זיקי-זהב למרחביה. מנגהו יזהבו ראשי אילנות, שפתחו עלים ופיטרי-ציצים. הציצים חצים ערומים וחצים החובים בתוך כוסם, כמו כושים כילדים לצאת החוצה ושולחים בתחלה ראשיהם דרך הפתח. רוח קל מחליק את פניהם והם כמו שוחקים שחוק תמים. וצפור קטנה מעופפת בין עפאי אילן עב-הגזע, מנקרת בתרטומה בעץ ובונה לה קן. וזכוב-מאי עושה מעגל בכנפיו המשיקות, עדי יתחבא בין העלים לנות. — חרש מאי בארץ, חרש האביב.

רחובות עיר המחוז נ. רועשים ומלאים תנועה. דומה כמו השליכו בחוקת-יד גם בני האדם, ש שאר יצורי-הטבע את עול החרף להעבר הקרוב, ויתכוננו לעבוד בשמחה בימי האביב. וחוננים עומדים בחניותיהם, ויושבי קרנות יושבים אצל שלחנותיהם, וסוחרים עוברים ושבים, ואכרים הולכים ובאים, ומטילים יוצאים לראות בשרה מחוץ לעיר, וילדים מרקדים ומשתובבים ברחוב, מעפרים בחול ומתחממים לאור השמש.

מסביב מלטול התנועה, נרמה שכל העיר נודדת.

קומה ונקדמה שחר אדמוני,
לשחר אדמוני תרננה צפרים.

עתה אנכי צפור בודדה,
צפור בוכיה, הומה בקער —
סביב קברך, כצל אתנדדה,
קומי אמי, פתחי לי שער!

*

עדן חיי.

עדן חיי זו חיש פחלום,
תמו מתו שירי ורנני —
ארון-מתים הביאו הלים,
ואקברה את מתי מלפני!
הביאו אלי יודעי-נהי,
יודעי מספר וקרא בגרון;
גדול פנים הארון יהי,
פי גם שברי אשים בארון!

נהן נטע סאמו עלי.

פיליטון.

התעוררי!

(על קבר אמי.)

עורי, התעוררי, פתחי לי שער!
הסירי הקרית משער הקברים,
ואעלך אתי אל פסגות הער,
ונראה השחר בעלותו הקרים.

פעמי השחר בקראשי הקבאים,
ושושנים פחולמים ישאו ראשיהם —
תרננה צפרים בין העפאים,
ואנכי בגד המקונן ביניהם.

וכרתי לך, תמדת ששוני,
וכרתי תמים עוררתני לקברים:

במחוזות האחרים לא נגרע אמנם מספר היהודים מאשר היה בשנת 1890, אבל מן התוספת הטבעית חסר. בשמונה עשר מחוזות כאלה התרכו רק במספר 14,718, תחת, שהיו צריכים להתרכות במספר 21,000. ישנם שהתרכו שם מחוזות, היהודים רק במספר 45,442, תחת שהיו צריכים להתרכות במספר 74,000. בין אלה נמצאים מחוזות, שמספר היהודים לא השתנה מאומה בעשר שנים. הוא עומד בעיניו.

סבת הגלות במזרח ג' שונה מסבת הגלות שבמערב ג' וע"כ שונה גם המספר. במזרח, האדמה שבעה יהודים ו"לא תוכל עוד לשאת אותם" ולפרנסם, והיהודים הנוספים על המספר הישן מברחים לעזוב את הארץ. כי רובם של היהודים להחזיק דק באיוז ענפי פרנסה מיוחדים ומספר יותר גדול של בני אדם לא יוכלו לחיות מהם וביחוד כשבאה עת רעה לכל יושבי הארץ מפני התוספת הטבעית ומפני הצרכים שיתרכו. (כפולין הפרוסית בא המצב הזה כבר לפני ארבעים שנה. משם יצאו כבר אז רוב היהודים, יען מצאו שהמדינה שבעה מהם ולא תוכל שאתם).

במערב ג' סבת הגלות איננה המצב החמרי של היהודים והתוספת הטבעית, שהארץ לא תוכל לכלכלה. כי הלא שם ירבו היהודים לצאת דוקא ממקומות, שמספרם מצער ביותר, 75 בתוך אלף נפש, ולא ירבו לנדוד דוקא ממקומות שמספרם רב ביותר 86 בתוך אלף. סבת הגלות בג' המערבית היא איפא אחרת.

(סוף יבא.)

ענינים מדיניים

הדעלענאציות. צירי כתי המועצות מאוסטרית ומאונגריה, הנאספים בכודפסט בתור "דלגציות", כבר כלו כמעט את עקר עבודתם. לצרכי הצבא והמלוות החדשות כבר הסכימה הדלגציה האוסטרית, הדלגציה האונגרית הסכים ג"כ בלי ספק, כי הועדים המיוחדים כבר הסכימו, ובוזה השינה הממשלה את כל חפצה. עוד נשאר להועץ על אדות עניני הצי כים אדרעי

על עגלות מעונים מטות ושלחנות, ארגונים וספסלים, ספות ומראות, כרים וכסחות, והמחנה עוכרת מרחוב לרחוב, זה הנה וזה לעומתו. נשים נישאות בעצמן את הכלים היקרים, פן הנפצם השפחה. נשים נושאות עולליהן על זרועותן, לבל יכבד עליהם המלמול, ונשים נושאות את אנגי-הפרחים, שהגיני עליהם בימות החרף עדי ראי אור אביב. — חדש מאי בארץ, ראש השנה לדירות.

באחד הרחובות המעופשים, לפני בית הדל-מראה ונמיו לנפול, עומדים בלים שונים בחוף. לא משטר ולא סדר להם. ארון צולע על רגלו נפל לארכו, מטות רעועות עומדות כגדר הרחוויה, שלחן מקולקל, כתמונה בעל-בית שירד מנכסיו וספסלים מסומרים הפוכים, כרים ותבן, קערות וכלים בערבוביא. חרבן במדה מצערה.

ילד כן-חמש בוכה, ילדה בת-שלש מנהמת, ותינוק בן-שנה צורח. עליהם עומדת אם רכה וצעירה, משתקת ומפיסת אותם בדברים, בשעה שאגלי דמע מתגוללים מעיניה השקערורות. המחזה מחריד ומזרה זועה. חזיון-תוגה הוא של משפחה עבריה, נצוץ מאותם הנצוצים של כלל האומה, המפוזרים ומפורדים מבלי

ועל אדות צרכי הארצות הנכבשות, המניסטר לצבא הגיד בפרוש, כי אינו מבטיח, שבגלל העול החדש, שהמיל על העם, לא תדרוש עוד הממשלה בימים הבאים יותר. חוק הצבא החדש ידרוש מלבד זה להרבות את מספר חיל הצבא וממילא תרבינה גם ההוצאות. בדבר כלבלת ארץ בוסניה הגיד המניסטר של הפינגן, כי יעשה שם תקונים חשובים.

פרנציה ואיטליה. שתי הארצות הקתוליות, שמרדו בראש הכנסייה, נופות אליו חסד מהוך קנאה, שתקנאנה אשה ברעותה. האפיפיור, שאמרו עליו, כי לא יתערב בפוליטיקה, הוא פוליטיקי גדול וידע מראש כמה להשיב אליו את לבות העמים והממשלות. האפיפיור קרב אליו את לב מלך איטליה, בשלחו את הקרדינאל מבולוניה, להתייצב לפניו ולחלק לו כבוד ולהשתתף עמו בפתחת הערוכה, ובקבלו אנשים הקרובים אליו בהיכלו. וממשלה פרנציה תרגו, כי לא ישר בעיניה הרבר, שיתפס האפיפיור למלך איטליה, פן ירים האפיפיור את איטליה מעל כל העמים הקתולים תחת פרנציה. ולזה ערך גדול כלפי חוץ וביחוד כארצות המזרח. כגלל זאת מצא הפרלמנט לנחון, לדחות לע"ע את הצעת הרדיקלים, שהציעו, להפר את הברית-הכרותה בין הכנסייה ובין פרנציה, וכוזה נעשה הצעד הראשון, לעשות שלום בין האפיפיור ובין ממשלה פרנציה.

המלחמה. שוכ השתנה המצב. היפנים ערומים וחרוצים מאר. בראותם, כי אין השעה משחקת להם כמאנדשוריה הסבו את פני המלחמה אל הקצה הדרומי של חצי-האי ליאומון, הוא חצי-האי קואנמון, המוקף ים מכל עבריו. שם הראו היפנים נכורה נפלאה, אשר לא נשמע במיה בכבוש המבצר קינמשו. המשה ימים צרו היפנים על המבצר הגבוה ולא יכלו לו. הרוסים ירו על חיל יפן ככלי-תותח, במכונות-מפץ ובקני-רובה, הקיפו את המבצר חפירות, פחים ומוקשים שונים. ביום החמישי נגשו היפנים אל המבצר בסערה, חללים נפלו מהם בשבלים מאחרי הקוצר והם לא שמו לבם לזה, כי אם הוסיפו לעלות ולירות בכלי-תותח על המבצר ואת המוקשים הסירו מדרבם, לזה עוד להם גם מקרה, שנתקו איזה חוט ברזל, שבו רצו הרוסים, לפוצץ מוקשים כמחנה יפן. בלילה פרצו כדורי היפנים פרוץ במחנה רוסי, ותהי שם מהומה ויגוסו על נפשם, ויעזבו את המבצר וגם יותר מששים כלי תותח כיר היפנים. כה כבשו היפנים את מבצר קינמשו, הנחשב כשער חצי-האי קואנמון וכמפתח למבצר פורט-ארטור. המבצר הזה עומד על הרצועה הקצרה (כשני קילומטר) המחכת את חצי-האי לאומון עם חצי-האי קואנמון. ע"כ מסרו היפנים את נפשם על המקום הזה. יותר משלשת אלפים יפנים נפלו חללים כיום אחד תחת מבצר קינמשו ומהרוסים

בית. האשה וילדיה הוצאו היום עם ממלמליהם החוצה, כי אין בידה לשלם שכר דירה למפרע... ראש השנה לדירות, וכום-הדמעות נתעשרה בנמף עוד אחר...

* * *

וזוכרת האשה אביב אחר. שש שנים מאז עד הנה. אז דמרה לחבצלת כאכיבה. מסביב חגג המבע את תחיתו, ויתקשט בעדי עדיים. ובחדש זה, ל"ג בעמר, נכנסה לחפה ותנשא לבעלה מיכל. שפתיה האדומות כאלמוגים הביעו שמחה ואושר, ועיניה הפיקו שלווה ותקות חיים. הלב היה נבל רב-המיתר לשירת החיים, והרמיון שדה-משחק למחוזות התבל הבהירים. הזריה היו אמירים. אלפים שקל מהר במזומנים. הבת הדסה נחמדה, ומיכל בחירם עלם משכיל, יפה ונעים, מכתר במדות מצוינות. זוג, שהכל התקנאו בו. בית ההורים היה הקן, ושדות הכביבה — מקום המיול והענג. וישמע היער ניב שיחם, ויקשב העשב הגה פיהם, גם החרול היבש שב לחיים מנשימת רוחם. הצפרים שתקו לשמע צפצופם, גם העצים היו מקסמים. הנחל הפליג מימיו בששון, וגל אל גל לחש סוד אהבתם, ותעמוד ותשתומם דנע גם הדגה במשוטה. אז היו מאושרים.

לא נפלו רק ארבע מאות. לפני אויב כזה, אשר המות משחק לו וכל איש הולך בשמחה לקראת המות, אם אך יוכל להועיל לעמו ולמלבו, לא יוכלו הרוסים לעמוד, אשר שום איש מהם אינו יודע למה ובשביל מה הוא נלחם. נצחון היפנים בזה איננו אמנם גדול, אחרי שחללים רבים כאלה נפלו מהם. אבל ערך מוסרי לנצחון הזה. הוא הראה את הרוסים, עם מי הם נלחמים, כי היפנים לא יחתו מפני כל, לא ישונו אחר, גם אם יפלו רבבות אחיהם מימינם ומשמאלם. ביום 27 במאי כבשו היפנים גם את העיר החשובה מאליענוואן ובנותיה, הסמוך לחצי האי קואנמון והרוסים עזבו מעצמם את עיר המסחר הגדולה דאלני, שבנו בעצמם ויעשוה לעיר חוף חשובה, מרכז מסחר עם חגיג ויפן. הרוסים נוכחו, כי לא יוכלו להחזיק מעמד בעירם הזאת אחרי כבוש קינמשו ומאליענוואן הקרובות ויחרכוה בעצמם, שרפו את כל בתי המסחר, הרסו את בתי הפקידות ואת בתי המסכנות ואת בתי הצבא ואניות מסחר ואת כל הנשרים, אשר למסלת הברזל, שברו את עגלות מסלת-הברזל, קלקלו את הסחורות וכל אשר יכלו, למען לא יפלו בידי האויב. גם את הנמל השחיתו, בהמביעם כתוכו אניות-קיטור ואח"כ עזבו את העיר. ובכל זאת מצאו עוד היפנים שלל רב מאד בעיר והרבה מן המקולקל יובלו להקן. היפנים מהבוננים עתה לצוד על פורט-ארטור עצמה ולקחתה מיר הרוסים. נצחו, קמין נחלו היפנים כימים האלה גם במאנדשוריה. סמוך לפענוואנמשען הכו שני אלפים רוסים ויגרשו. — והקוזאקים כצפון קורעא עודם מציקים לעם הארץ וחוסמים את הדרך לפני חיל יפן ואינם נוהגים אותם להתחבר עם החיל אשר במאנדשוריה. על כן יבוא חיל חדש מיפן לקורעא, לבער את הרוסים משם. — שר הצבא קורופשקין נתן פקודה, כי יצאו כל הנשים והילדים מליאווואן, מוקדון וחארבין. בזה רצה שר הצבא להקל את הניסה לחיל הצבא, כאשר הפולנה גם הערים האלה ביר אויב. בפורט-ארטור גדול הרעב במרם החלו ימי המצור. לצבא רוסי יש מזון, אבל לא להושבי המקום החינאים. המה ימותו בזלעפות רעב ממש. מחיר שק קמח-דחן שלשים כתר. כתיים רבים מאד נהרסו ע"י הכדורים הכבדים, שיוודו מאניות היפנים על העיר. אין יום שאין בו מלחמה. בל יושבי העיר אנוסים לעבוד עבודה צבא, אין נקי. כל גנב שיגנב מעט מזון יומה. מסלת הברזל מפורט ארטור עד קינמשו נהרסה. במאנדשוריה הדרומית יפגעו מחנות רוסייה ויפן זה בזה כמעט בכל יום והגרות קטנות מתחוללות, אבל אין בהן כדי להכדיע.

וזוכרת האשה עוד אביב אחר, למועד ההוא בשנה השנית. היא לא יבלה אז לצאת מן הבית. על מפה יקרה שכבה לה, ולצדה יונק קמין. מיכל רק הביט מנגד וישחק משוב לב, וכפעם בפעם הביא לה מנחה מן החוף ענף ירקרק או חבלת ציצים ופרחים. ההורים לא ידעו שבעה למראה נכדם הראשון, השמחה היתה שלמה.

* * *

אחרי האביב ההוא בא החרף, חרף קר ומר עם כל תקף אכזריותו. ויעבר אביבה — האלמוגים חורו. ויחלוף קיצה — הלחיים כמשו. מת האב ותמת האם, שתי אבדות בבת אחת, אבדות, שאין להן תמורה. אבל מיכל היה משען בצרה. ביד אחת נהל מסחר חותנו, שקבל כירושה. וביד שנית הושיט צרי-נחמה. כה עברו תקופות ושנים — והאביב לא שב. החרף שלט גם כמסחרו. משלח ידו היה גליד-קרה. הכסף אפס, הפרנסה היתה קשה. בינתיים גדל הילד, ותבא אחות קטנה. בשעת הלידה השלישית כבר שלט מחסור נורא. אין אביב, אין שמש, אין שכיב-מזהיר.

על המצפה

ב' סיון

היום יאבל עמי. העל מות אביו יאבל? — אביו חי-עולמים. העל מות אמו, ארצו? הלא על זה יבכה ביום התשיעי לחדש אב. היום לבניו יבכה, כי מה עלי. היום לבניו יספר, שנהרגו על קדושת השם. היום יבכה עמי. ועמי איננו „בעל בכי“. אלו בכה לכל בניו, אזי לא פסק מלבכות במשך כל השנה. היש יום בשנה, שבו לא נשחמו, לא נהרגו בניו על קדושת השם? — ומה היום מיומים? — היו ימים, שבהם נהרגו לא כל כך הרבה, או לא כל כך הרבה במקום אחד, או לא במקום קדוש ובזמן התפלה, כמו בשנת ת"ה, הימים האלה נשכחו מלב עמי. ואיך יזכרם? הלא כל יום חדש הביא צרה חדשה, כל שעה חדשה — גזרות חדשות, כל רגע חדש — מיתות חדשות על קדושת השם. על כן רק היום יצום עמי. לפני מאתים וחמשים ושש שנה התנפלו אכזרים, שלחמו עם אויביהם בשם חפשמם הלאמי, על אבותינו, עם עני ומדוכא, הדל שבלאמים, ויהרגו ויטבחו בו באכזריות חמה, שלא היתה כמות. והיום ינשאו בני האכזרים האלה, את שם אבותיהם אל שמי רום, יציבו להם מצבות זכרון ויתפארו בהם, ואנו, העם הדל והמדוכא, רואים ונזכרים וצמים צום לזכרון נשמות אבותינו, שנהרגו על ידיהם.

הריגת נמירוב לא היתה האחרונה שבהריגות. קראנו בספרים על ארות הריגות רבות מאד, שמענו מפי אבותינו על אדות העלילות וה„פגמים“ ובעינינו ראינו, מה שנעשה בקשינו ובחובל. — הזאת היא האחרונה בצרותינו? — מי יודע! אשר שבט אפו של ה', גם אטילא שבט אפו היה. הגם חמיל ופלעהווע שבט אפו? הנה הוא רצינו? היחפוץ ד' במות המתים האלה על קדושת שמו? הלא בחר בנו להיות לו עם כהנים, לא להעלות קרבנות, כי אם להעלות לקרבנות? החפץ ד' בקרבנות כאלה? — הבה נשאלה את פיו!...

התפללנו אליו שוענו אליו, בקשנוהו ונקרא: עננו! — ויעננו...

הישמע עמנו בקולו? בימינו ידבר ד' אלינו לא ע"י מלאך ולא ע"י נביא, אלא — הוא בעצמו ובכבודו מעיר לבנו. והיה אם נשמע בלבנו איזה קול רם ונשא, מלא אהבה למקום ואהבה לבריות, דבקות בו יתברך ודבקות בעמנו, נענועים עליו יתכרך ונענועים על ארצנו; אם יעלה כמוח אחד מאהנו רעיון בכי,

היו רגעים, שבהם חפץ מיכל לתנתק מאתובי נפשו ולנוע למרחקים ללחם... לאשכנז, לאנגליה, לאמריקה.

* * *

הרגע בא. בלב נגרש נפרד מיכל מאשתו וילריו באחד ימי הסתו. הנזמים האחרונים הוכאו בית-המלוה, להספיק הוצאות הדרך, ובעלה נובל הנופל מגזעו נדף מסער — עף לאשר ישארו הרוח. הוא נודד ללחם. השמים לבשו בלוי-עננים וסמרטומי-עבים, כמו משתתפים גם הם בצער הפרידה...

הדסה וילדיה סבלו הרבה מאד, אין לחם ואין מנחם בציה, בשעות כאלה יש שהתמרמרה בלבה על אישה ייש שתלתה הקלקלה בצוארה. „לוא השכילה לקמוץ בהוצאות בימים המיובים!“ מנקה במוחה. החרף האחרון ארך להרסה מאד, רכא חייה וישפילנה עד עפר. נושא-האגרות הביא אמנם כפעם בפעם מכתב מבעלה, וזולתי זאת אין כל.

חיהם הפוסט היה שונה. פעם חותם „ברלין“, פעם „ליפציג“, „לונרין“, „מנשטרת“, ולאחרונה „ניו-יורק“. הנוסח היה שונה. „פה אין מקום להשתכר — הנני נוסע הלאה“. ופרומה אין ככל אלה. מניו-

אלקי: אי אלקים מדבר אלינו. והממרה את פיו חומא הוא. לא בקרבנות אדם, לא בזבח בני עמנו על ידי רשעים עריצים חפץ ד'. — „שמוע טוב טובי, שובה ישראל! קורא קול אלקים. בקשו את ארצכם, השתוקקו באמה לשוב לקדמותכם ואז אגאלכם. אז תשובו להיות עב בעמים, וממעל לעמים, עם כהנים, עם נביאים.

שתי דרכים לפנינו: האחת, „השיבנו ד' אליך ונשובה“, והשנית, למחן ידנו בצלחת, ולסבול את הצרות, להשחט, להרג על ידי רשעים ולענות: „צדיק הוא ד', כי פיהו מריהי“. אבל היחפוץ ד' במות המת? הלא בשובו מדרכיו וחיה!... לבוב.

זה לעמת זה.

שתי האספות, הקטנות בערך פחות, שלהן זבתה ארצנו בשבוע שעבר, היינו „אספת הצירים של אגודות עוזרי המסחר והפועלים העברים באוסטריה“, שהיתה ביום כ"ב וב"ג מאי בקראקא ואספת מורי-דת בלוב, תעלינה על לבנו זכרון שתי אספות אחרות, שהיו בשנה שעברה בשתי הערים האלה עצמן, המקבילות אשה אל אחותה: „הקונגרס של הרבנים“ והקונפרנציה נגד „מסחר הנערות“. על הקונגרס של הרבנים, שהיה יכול להביא תועלת רבה להיהדות, הריעו אז בקולי קולות. כל העתונים הגדולים הודיעו ויתוכחו על אדותיו ברחבה. ומה הוא ה„סך-הכל“ שלו? מה הוא המוכ שהביא לנו? חוץ „משבועת השוא“ (בעין הנשבע על עץ שהוא עץ) ע"ד עלילת הדם, שלא רק תועלתה מוטלת בספק, אך גם הנחילה אותנו קלון, והדרשות הטפלות, שהשמייע אותנו הרב הפולטבי ע"ד המתערכים עם שונים — חוץ מזה לא הביא לנו כלום. ההצעות הטובות, שאמנם הועלו לפני האספה ע"י הרבנים הנחלים כאמת על שבר עמם, כעין זו של הרב מאונג. בראד, להשתדל לפטור את התלמידים העברים מכתובה בשבת בגמנויות וכדומה, לא יצאו אל הפעל. גם מהקונפרנציה נגד מסחר הנערות נחלה תקוהנו, כי ממנה אמנם קוינו הרבה. קוינו כי „גדולינו“ אלו, שבאו אל האספה הזאת בתור כאי-כחננו, מווינים גם באירופאיות במדה מרובה, ידעו גם להשתדל, להוציא את ההחלטות אל הפועל. ידעו לשמור — וגם — לעשות ולקיים... אמנם כן קוינו. אך הנה באים המעשים ומטפחים על פנינו. מכל „גדולינו“ אלה אין איש נוקף באצבעו למוכת הדבר, והכל שב לקדמותו... ואולם שונות מהן לגמרי הן ב' האספות, שהיו בשבוע שעבר. הנה לא באו אלינו ברעש ובקולי קולות, אף שנחיצותן נעלה מעל כל ספק. הענינים שמורי הרת דנו עליהם נוגעים הרבה להיהדות

יורק הכטיח אמנם בימים האחרונים, לשלוח מהרה בסף, יען יש לו תקוה להשיג עבודה, אבל בין כה נכה בא האביב — ואתו חדש מאי. בעל-הבית דוחק בלי חמלה: „הבי שכר דירה!“

„מדוע — מתמרמרת האמללה — לא בנתה לה בית בעת שהיתה היכלת בידה?! לוא הנחילו לה הוריה דירה החת כסף מוזמן! אבל כלל היה בידם „מוטב להיות שכן עשיר מלהיות בעל-בית עני“.

* * *

האביב בא. פרחו עצים, הניצו אילנות. חיים ככל — בעץ, בגבעול, בשושן, בעשב ובאזוב. העורב בטוח בקנו בראש האטר, הדבורה עמלה ובונה דירות דורות בכורת. והזמיר נקב חור בגזע-אילן ויכין לו קן. מאי בא, ראש השנה לדירות, ובאחד רחובות נ. לפני בית נמוך מושלכים מטלטלים וכלי בית, ועליהם עומדת אשה-חורה עם ילדיה הקטנים...

הוי, בת עם-נודד! — — —

ראובן פאהן.

והיהודים בארצנו, ובהם תריו קיום חלק הנין מעמנו בארץ הזאת. החנוך הדתי, שמקבלים קצת מהילדים בבית הוריהם הוא מקולקל. למודי הדת בביה"ס הם לקלסה. להוראת הדת היהודית אין כל משגית, אשר ע"כ רבים מהמורים מועלים במלאכתם מלאכת שמים, ספרי הלמוד אינם שוים כלום. מועצות החנוך הכללי אינה שמה לב ללמוד הדת כלל ואין כל שר ומושל על מורי הדת היהודית. אה כל זאת ראו והרגישו בשורה הראשונה — המורים הציוניים. והמה באו גם לתקן את המקולקל ולגדוד את הפרוץ. ונקוה, כי כשם שכונת אלה המורים רצויה, כך יהיו גם מעשיהם להגשמת רעיונם רצויים. — גם להאספה השניה יש ערך רב מאד לקיום היהדות בין הפועלים ועוזרי המסחר אשר באוסטריה. ידוע הוא הדבר, כי כל האגודות של הסוציאליזמוקרים היהודים בארצנו זה בחן, כי תכחשנה ביחוסם אל העם היהודי. אף על פי שעשתה המפלגה הסוציאליסטית את הביעת יסוד מדינה סוציאליה על כסים לאומי לעקר חשוב של פרוגרמת העתיד שלה, בכ"ז מהנהגת המפלגה הזאת בנוגע להיהודים עפ"י השטה האנטי-סמטית: מה שלכל העולם מותר — לך אסור! ובכן מוכרח הפועל היהודי להכריז על עצמו בגלוי, כי „הוא אינו עומד עוד בשום קשר עם היהדות ומרגיש את עצמו רק בתור פולני וכו'...“ את ההורה הזאת, שנמרתה במול היהדות והתערבות ישראל בגוים, יטיפו הסוציאליסטים היהודים השכם והטף והפועל היהודי, שבא לשם בתור חבר, בחפצו למצוא איזה הצלה מהלחץ האינקומוי שלו, יקבל בעל כרחו לאט לאט את התורה הטפלה הזאת ונוסף גם הוא על שונאי היהדות. ככה הולכים לאכוד כחות הרבה, שיכלו לפעול בעד עמם, לולא גזלום שונאינו הפנימיים מדינו וחלק מן הכחות האלה הסתדרו עתה לשם העם היהודי, הסתדרות, שתגן על עניני חבריה כעין זו של הסו"ד, אך תעבור גם בעד עמנו וארצנו, הסתדרות, שתלחם נגד התון על יסוד לאומי. הרבה יש לקוות ממנה בעד העתיד.

מאיר העניש.

הפרעות בחאטין.

על אדות הפרעות בחאטין כותבים לעתון הסתר „אסואבאזשדעניא“: זה שנים אחדות, אשר כמעט שקמה הארץ משאון עריצים, אשר התנפלו על היהודים לבלע ולהשחית; אמרנו כי הונח לנו ולא נוסף לדאבה עוד. והנה ביום 18 במאי קמו עלינו רקים ופוחזים, ואליהם גלוו כשלשת אלפי הפועלים העובדים בבנין גשר הכרזל על נהר דניסטר ויפשטו בעיר לבו ולהשחית הון היהודים. בתים רבים הפכו לשממה, חניות גדולות מלאות סחורות הוצגו ככלי ריק. וזה דבר המקרה המעציב:

אין כל ספק, כי חרשי משחית, העושים במחשך מעשיהם, הסיתו את העם בנו ויכינו הכל ליום שואה ומשואה, הוא יום 18 במאי, יום חג אליהו הנביא לפרבוסלבים, יום אשר המון העם והפועלים במלים ממלאכתם. ולמען מצוא תואנה להתגולל על היהודים שלחו נער קטן, בן האשה מרים בארענטקו אל אחת החנויות, אשר ליהודי נעמידאווסקי, לגנוב שם דבר מה, וכאשר נהפש בכף בשימו אל כליו משקל ליטרא של ברזל ומשרת החנות נגש להוציאו מצלחתו, הרים הנער בכח קולו וכרגע יצאה אמו ממחבואה ותרץ אל החנות ותצעק ועקה גדולה ומרה והמשרתים הבהילוה לצאת וירחפוה מהוך החנות ותתנפל ארצה כמתעלפת או מתה. וסמוך לחנות עמד במארב אחד מן המפתים את העם לפרוע פרעות, הוא סקונעוויטש, אשר היה לפניו פקיד בליפקאן ויעמד בשנה שעברה במשפט, על אשר נסה לפתות את התמון, להתקומם נגד היהודים. אך יצא נקי בהשפטו. הוא בראותו, כי נמלאה עצתו, קרא אל העם: הבימו וראו, כי היהודים רוצחים נפשות נוצרים ואתם מחשים! מהרו להחלצו חושים, לנקום נקמת דם אחותכם, אשר הכו היהודים לעיניכם. היום ההוא היה יום השוק ומכל קצות העם נקהלו העירה, ויתהלכו המסיתים בקרכם, גם שרקו

במשרקותא ויקרא הורא! וזה היה לאות האספסוף, אשר היו עתידים ליום הזה, להחל מעשיהם. את משרת החנות הבו מכת מות, חנות נעמיראוסקי ושכנו הקרוב אליו אברהם שמואל זאמענסקי תרסו וכל סחורותיהם היו לבז ולמשה. אח"כ פרצו בבית היין הסמוך וישתו וישכרו וירוצו אל השוק הגדיל הנקרא „טרוצקי“, אשר שם רוב חנויות יהודים ובתי מסבנות לסחורות שונות ויהרסו וישכרו את הכל לרסיסים ויבזו שלל רב, ותהי מבוכה גדולה בעיר. עד מהרה באו כשלוש אלפי הפועלים העובדים בבנין הגשר והפועלים ובעלי המלאכה מן העיר, הם ונשיהם, בניהם ובנותיהם ובקול זעקה: „דאָ דראָסטוואַימי ראסיא!“ (תחיה רוסיה) „סמעט דאָ יעווריא“ (מות ליהודים) התהוללו בחובות קריה, לעיני אלפי אזרחים, אשר באו לראות את המחזה הנורא, להתענג על אכזר הון היהודים ולשחוק על משבתיהם, והם הפיחו אומץ רוח בלב הפראים ויהנו צדק לפעלם ויהללים בפניהם, כי הטיבו לעשות משפט ביהודים, כי להם נאה כי להם יאה, כי רק נמילם ישיבו בראשם. ותהי ראשית מלאכתם לפרוץ בחנויות של כלי ברזל ויקחו משם קרדמות, מקבות וכל כלי מפץ ויהפזרו בכל פנות העיר, להרוס ולנתוץ כל בית גדול וחנות גדולה ויכוזו כל בלי יקר: כסף וזהב והכשימים ובגדים וכל אשר אותה נפשם. וכלי הבית, אשר לא יכלו לשאת אותם, שברו לשברים קטנים. כרים וכסתות. קרעו ופיצו נוצותיהם באויר. רבים מיושבי העיר ובפרט נשים, נערים ונערות, באו בשקים וימלאום שלל וישאו בכתף לביהם ויריקום וישבו וימלאום ויביאום למעונותיהם עד במה פעמים. ובעיר לא היו ביום ההוא רק כמאתים אנשי חיל ולא עצרו כח לבצור רוח השודדים. ובכל זאת עשו אנשי הצבא כל מה שהיה ביכולתם ויהפשו רבים מעושי השערוריות ויהנם במשמר, כי לא היתה להם עריין רשות, לירות עליהם. באשר בא הרשוין מפמברורג, להציל העשוקים מיד עושקיהם, אז צוה שר הצבא לירות אל מול השמים, ואולם בואת לא שככה חמת השואפים לטרף ויוסיפו לבלע ולהשחית עד שעה 4 אחר חצות הלילה, אז שקמה העיר, אשר היתה לזועה במשך 16 שעות רצופות. כשלוש מאות איש נתפשו ויבאו אל בית-הספר.

בלילה ההוא באו מקאמעניץ-פאדאלסק (עיר הפלך) 500 אנשי חיל וגם ממקומות אחרים מסביב באו צבא. ובכל זאת התעוררו גם ביום 19 מאי יחפים ויפרצו אל כמה בתי יהודים לבזו בן, וחפצם הצליח בידם, להרוס בתים רבים טרם החישו אנשי הצבא לעצור ברוחם הקשה, וגם היום נאלצו לירות על הפורעים ויפלו מהם חללים ונפצעים. ועוד יותר עשו השובבים האלה בעצמם שפמים איש ברעהו, כהקבצם בה „מנופול“ של יי"ש וישתו ספירט לרויה וישכרו וינפצו את החביתים, לשפוך ארצה את היי"ש ואחד מהם בקש לבכר את היום באורים ויצת אש כהיי"ש ולא ראה, כי מ עיו שם. ברגע הזה התלקח היי"ש ובל האנשים, שנמצאו שם, נשרפו. מספרם לא נודע אל נכון, רק משערים כי היו שמנה אנשים. מלבד אלה החישו ארבעה מפלט להם וימלטו מלהבת היי"ש, אשר אחזה בכנדיהם ותלהט כל בדי עורם; רעיהם מהרו לכבות את האש, אשר על כנדיהם ויביאום לבית החולים.

ווארשא. מ. ש.

גרמניה, „יום השקל“ באנגליה, בבולגריה, באפריקה הדרומית ובאמריקה הצפונית. **חברת „ישוב ארץ ישראל“** בפאריז קמה לתחיה. החברה הזאת, שלפני שנים אחדות פעלה הרבה מאד ביסוד המושבות בא"י והחזקתן, נרדמה שנתה זה ימים רבים. עתה התעוררה לתחיה. חברים חדשים נוספו אליה ותשוב לפעולתה.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. היום (2 יוני) היתה ישיבה כללית לראשי קהלתנו, להכלית בחירת משנה נשיא הקהלה תחת המנוח מר הירש לאנרא. נבחר למשנה ראשון מר מאקס עהרענפרייז, שהיה עד בה משנה שני, ולמשנה שני נבחר מר ברוך אייכהארן, שהרבה לשמש במשרת פרנס הקהלה מבל חבריו החיים. לשמש במשרת פרנס הקהלה במקום הפנוי נכנס מר סיני פעליץ, איש ציוני וחובב הספרות העברית — בני מר הירש לאנרא התנדבו לתת מנכסי אביהם סך עשרת אלפים כתר לקופת הקהל, לטובת בית החולים לילדים, אשר לקהלה, ולטובת עניי היהודים בעירונו סך 600 כתר. מלבד הסכומים האלה יחלקו לחברות יהודיות שונות לערך עשרת אלפים כתר.

פאדגורוע. בשבוע הזה היו בעירונו בחירות למועצות הקהלה. מפלגת האדוקים יצאו כנזר הנצחון. נבחרו ה' שמעון דונקלבלום, ה' אלכסנדר בערנשטיין, ה' ישראל בער קלוגער, ה' חיים מאירמשיק, ה' ווי. ליבאן, ה' חיים האפשטאמעט, ה' יעקב ליב ציקער, ה' ליב מיש מסקאיוויץ. כנהוג בכל קהלותינו הקדושות, נשלחה גם נגד הבחירות האלה קובלנה אל הנציבות לבטלן.

רישא. (רושעשאוו) עירונו, שישבה ברד, מעת הורמה עטרת ראשה הנאבר"ק ולה"ה, שבה מעט לתחיה. ביום ה' נשא לעת ערב קס שאון בעיר, כי נבכרי הקהלה יצאו אל בית הנתבות, לקבל את פני אחד מקאנדידטי הרבנות פה, הרב הגאון המפורסם סוע"ה חומר מגזע היחס כש"ת מו"ה פנחס הלוי איש הורזוויץ שדי"א האבד"ק בראדאשין, שנקרא הנה מאת ראשי העדה פה, שהובילוהו ממסח"ב לבית מלונו ברב פאר וכבוד. משעה שדרכה רגלו על סף בית מלונו עד חצות ליל לא נתנו פונת לו מרוב הנכנסים והיוצאים אצלו לקבל פניו, והוא קבל את פניהם בספ"י, בדברים יקרים מהובלים בפרפראות לחכמה במילי דאגדתא. הפעם נובחנו, כי עוד לא אלמן ישראל מרבנים גדולי הדור, אשר בכחם לעמוד לשרת בקדש בערים גדולות. החזיון הרנין את לבב אנשי עירונו בעלותו על הבימה בבית הכנסת הגדול בש"ק אחר הצהריים ודרוש דרש שלש שעות רצופות כהלכה ואגדה. בנועם אמרתיו באגדה לקח שבי את לבב הקהל הרב, שעמדו צפופים מרוב עם וצוף רבש אמרתיו היו למו למשיבת נפש. דבריו בהלכה הפליאו את לבב הלומדים המופלגים, שעמדו שמה, בשמעם פלפולים עמוקים, בצללו כמעמקי ים התלמוד בסדר קדשים בחריפות ובקיאות עד להפליא. כל הקהל הביעו לו תורה ברדתו מעל הבימה. ביום א' בכוכר דרש שנית וינאם נאום יפה ונעלה בגרמנית צחה. כזה הראה את בשרונו וידיעתו הרחבה בעניני חול הנחוצות לרבנים בערים גדולות עפ"י חוק הממשלה. כל האינטליגנטיים מחאו כף לאות הורה ותהלה, ויביעו לו בזה את קורת רוחם.

י.צ. לעו.

רושעשאוו. על אדות העלילה, אשר מפלו האכרים בכפר אוסטרוב, הסמוך לקולבאשוב, על היהודי החנוני ישראל שום, כי הוא הצית את בית האכר, כאשר הודעתו בשבוע שעבר: אוכל להודיע, כי ביום ד' בשבוע זה התחיל המשפט בב"ד הנשבעים. י"ב עדים העידו, וכיניהם גם שופט הכפר יאן גוואק ופקיר הזנרמיים. שלשה עדים אמרו, כי ראו בשעת השרפה בשום ביום א' מבית תפלהם, כי היהודי ישראל שום נשא חפצים שונים, להציל מפני הדלקה ויותר לא ראו. אח"כ הופיע עד קמן נער נוצרי בן שמונה שנים. הו"ר שאלהו: אם ראה את היהודי הזה מצית אש תחת הבית, הוא השיב: לא ראיתי. — אבל מה ראית? שאל אותו הו"ר שנית. — ראיתי — ענה — כי הביט היהודי פעמים אחדות על הגג לפני השרפה (תנועה באולם). פקיד הזנרמיים העיד, כי הוא לא היה בשעת השרפה, אבל אחר כן מצא שם עצי-הרלקה וניר. אחר חקירת העדים נרחה המשפט לאחר הצהריים. אחר הצהריים עמד הקמנור בעצמו ויאמר, כי לא יוכל לחיב את הנאשם, אחרי שהעדים סתרו את עדותם, שהעידו בשעת חקירת הדין. היהודי יצא זכאי.

— העיר פרישטאק הוא כמרחקה. מריבות וקטניות ומהלמות נשמעות משם על אדות הרב. יש רוצים בכך הרב המת ויפסלו את הרב החדש ויש רוצים דוקא ברב החדש והצעקות לא תחדנה. בשבת אחת התפללו שני בעלי תפלות ביחד. הראשון גמר והשני התחיל וארון-הקדש נסגר, כדי שלא תוכל המפלגה השנית לקרוא בספר התורה. בית-הדין קבל בכר קובלנות חמרים חמרים.

מ. ק.

וולקיעוו. שאלת הרבנות התעוררה פה, ועמה כנהוג התעוררה גם מחלקת שלא לשם שמים. מחרחרי ריב ידועים, אשר כל ישעם וחפצם, לדוג במים עבורים, מצאי ענין טוב לענות ב... אמנם, חסרון רב יאשי מרגש פה מאד. זה יותר מעשרים שנה יושבת עירונו בלי רב ומורה הגון, אשר ישים אל לבו, לתקן את הפרצות בערתנו, אשר יעורר את לב אנשי הקהלה לכל דבר טוב ומועיל, וע"כ רבה העזובה בנו. לדוגמה אזכיר פה עובדא אחת. לפני שנתה מספר היה בעירונו בית-חולים מיוחד ליהודים, אכל מחסרון עסקנים חרוצים ואנשי מעשה, מטו יסודותיו, עד אשר האחרונה נהרס כלו מטעם הממשלה מפני הסכנה. מני אז מכרחים חולי היהודים לבוא לבית החולים הכללי. שנאת ישראל שולטת שמה במדה רבה, חולי היהודים מתאוננים על המשינחים, שאינם מתנהגים עמם כשורה. וחוק מזה יאכילו שם את היהודים מאכלי טרפה. אם ימות חולה יהודי יסחבו את גופו כפגר מוכס על האדמה לארך החצר עד חדר המתים, ששם עומדים צלמים... שם ינוח המת היהודי, עד אשר ינתן הרשוים להעבירו לבית"ק. מובן מאליו שע"י זה ימנעו רבים מהחולים היהודים להכנס לבית החולים הכללי והם גועים בביתם הרל מאפס תרופה. לדבר הזה התעוררו פה אנשים חשובים ויסדו חברת „בקרד חולים“, ומטרתה להמציא מאכל כשר לחולים יהודים בבית"ח הכללי, ולהשתדל בכל האפשרות להוציא משם את המתים היהודים הבף אחרי מותם. אך גם החברה הזאת — כמו כל החברות האחרות בעירונו — אינה ממלאה את העודה בראוי, וכימים האחרונים באה עד משבר מרוב העזובה אשר בה, כי רבים חדלו לתת את תרומותיהם לקופת החברה. בערב שבת העבר אחר תפלת מעריב עלה שמש בהכ"נ על הכמה ויברז: „מחר בשעה ד' אחר הצהריים תהיה אספה גדולה בבתי"ד הישן ומבקשים את כל הקהל לבוא להועץ כמה לחזק את החברה בקו"ח". גדולי הקהלה כמובן לא באו אל האספה, כי אין אלה נוקקים למה שיעשו הקטנים מהם, אך החמוץ והכ"ב הבינוניים התאספו בשעה הקבועה, אולם החת לדבר ולהתובח ע"ד הענין העומד על סדר היום נסכה שיחתם ע"ד המלחמה בין רוסיה ויאפאן. כשלוש שעות רצופות דברו מכל החדשות שבועולם, ואחרי אשר

מגרש את היהודים לעת עתה מן המקומות, שאסור להם לשבת. גזרת 50 וורסט בתבטל. לא נשמע עוד צעקות מפנילאנד ומפולין. לא חנם קו העמים למפלת רוסיה. קונגרס על אדות השחפת. בקופנהאגן בירת דניה היה בימים האלה קונגרס של רופאים מכל הארצות להועץ ע"ד מחלת השחפת (טוברקולאז. שווינדזובט). החלט להשתדל אצל הממשלות, שילמדו את הילדים ככל בתי הספר איך להשמר מפני התפשטות המחלה הזאת, להעמיד ועדים בכל הארצות, שישגיחו על השמירה מפניה, ועוד החלטות באלה.

רצח בבית הדין. בנורדפסט יקרה כמעט בכל יום בעת האחרונה, בי בעלי דין מתרגזים כל כך בבית הדין עד שישלחו יד בבעלי רכס או בשופט. בעל דין בזה, סמטפאן שמאדלער, שהזמין את היהודי שלמה גליק לדין, ששבר אותו בתור רושם רשימות בנאים ויפטררו ולא החזיר לו את כסף הערבון, הוציא בכ"ד מקדח ויור על היהודי, כאשר הוביח זה לשופט. כי החזיר את הערבון. כמו כנס נעצר הכדור בכיס העור של גליק ולא חדר אל לבו. גליק יצא זכאי והרוצח נאסר.

ספארט. הכל עומד היום על הרקלאמה. כל עסק שבעליו מרבים להכריז עליו, עושים פרסום, מרחיבים בלשון. מושבים! את העם אליהם בחלקלקות — יתקים. פרסום כזה רצה לעשות לו בעל העתון הפאריזי "Matin" ויודע במאמרים רבים וגדולים, כי יערוך תהלוכה של התערבות לשני אלפים אנשי צבא, למען הראות בכל העולם את כח סבלנותם של צבא צרפת. בעל העתון הפקח ידע שאין דבר, אשר יקח את לב בני דורנו מן "הספארט" השעשעים וההתערבות. המה עומדים ברום המולטורה האירופאית בת היונית והרומית. ואם יגע גם ברגש הלאמי אין רקלאמה למעלה מזו ובכך קוה בעל "המאטן", למשוך אליו בזה את כל העם ועתונו יהיה המפרסם ביותר. להממהרים להגיע אל המטרה, מרחק חמשים מילומטר כשש שעות, הבטיח מתנות גדולות. ומלבד זאת הבטיח לעשות משתה לכל המשתתפים. רבים מן המתעוררים הגיעו אל המטרה, חמשה מתו בדרך, ששה מפרפרים בין החיים והמות, שלשים שוככים בבתי החולים ויותר מארבעים נעלמו ולא נודע, אם מתו בדרך או הם שוככים חולים בבתים, אשר מצאו בדרכס. בבית הנאמנים הוביחו את המניסטר לצבא על תמו רשות לשטות כזו (היום אחרי האסון נוכחו הכל, שהיא שטות ולפני האסון היה מעשה "לאמי" אירופאי ממש). המניסטר כזו. ובעל "המאטן" השיג את מטרתו כאופן שלא קוה כלל. אף שונאיו מכרחים לדבר בו ולעשות לו פרסום.

בליעת עמים. באונגריה יושבים עמים שונים והעם המאדיארי הוא העם המושל. בקנאת-עם נפרזה עמלה ממשלת אונגריה להבליע את כל העמים בין המאדיארים ולבטלם בקרבם. עבודה קשה היא, כי טבע הרגש הלאמי הוא: אם מניחים אותו להתפתח ע"פ רכבו, הוא נהלש מאליו ועם קמן יבטל מאליו אם דוא שוכן בין עמים, המקרבים אותו אליו ואינם מצייקים לו. ואולם אם יציקו לו ויעמלו לאבדו בחוקי-יד, אז יחזק כח החיים בו וקשה לו להתבלולות. ממשלת גרמניה וממשלה אונגריה אינן יודעות את הכלל הזה. הגרמנים יעמלו לבלוע בקרבם בחזקה את הפולנים, והאונגרים יעמלו לבלוע בקרבם עמים אחרים. היושבים בקרבם. עתה תקנה הממשלה חוק בתי-ספר לעם ועל ידו תקוה לכוף את כל העמים, לקבל את שפת אונגריה ולהתרגל בה. לשוא עמל הממשלה לבטל בחזקה את הרגש הלאמי, ככל אשר תוסף ללחצו כן ירבה וכן יפרוץ.

הפרעות באוהנוב. בשנת זו יחל משפט פורעי הפרעות באוהנוב מיום אחרון של פסח תרס"ג. מספר הנאשמים 108 ומספר העדים 250. שופטים מיזחדים נשלחו שמה מלבוב. שנאה ליהודים בקרב יושבי ההרים. לפי דברי ה"מאנבלאט" היהודי מלבוב התפשטה משממה עזה ליהודים בין ההוצולים בדרום-מזרח נליציה. במיקוליטשיץ ובזאראבטא נפל פחד על היהודים, כי יושבי המקום

— ביום ל"ג בעומר התאספו אלפי אנשים ונשים ומפ מבני עמנו מירושלים בחלקת השרה הגדולה, אשר בה קבר שמעון הצדיק ע"ה. השדה הוא אחוזה בני עמנו, כפי שמרי מקנה מאת הממשלה. שומרים ופקירי צבא נשלחו שמה, להשגיח על השלום. בשנה הזאת עלה מספר בני עמנו, אשר באו שמה להתפלל ולסיר את המקום, ליותר מעשרים אלף.

— החוקר האנגלי קנוד, אשר בא ירושלימה, לחפר באדמה ולגלות מקומות עתיקות של מעינות מים חיים בסביבות ירושלים — חפר וימצא מעין מים טובים אצל החנת מסלת הכרזל חמשה עשר רק מהעיר. כבוד השר פחת עירנו וקונסול אנגליה באו אל המקום הזה, לראות מים חיים בירושלם, שיהיו לישועה גדולה בעירנו.

— לעיר יפו בא רב חדש, כבוד הרה"ג מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק הי"ו, ונתקבל שמה בכבוד גדול.

— הוויזיר הגדול לממשלת פרס, עלי אמכיר חאן, בא לסיר את ארצנו ונתקבל בכבוד גדול מאת הפקידים בעירנו. — מירושלם הלך לסיר את מקום קבורה רחל אמנו. שם קדמו את פניו נכברי עדת היהודים מעירנו והוא דבר עמהם כאהבה כשבח בני עמנו אשר בפרס. מענרל קרעמער.

מקרוב ומרחוק.

שרפת נפשות. ככפר זיעלאנא אצל גרוזימאד לאוו (נליציה) פרצה אש כליל שבת בבית אבר וכל בני הבית, שכע נפש, נשרפו. פועלים נזופים. בזוין שלחו ראשי הבונים יותר משלשים אלף פועלים מעבודתם והנם בצרה גדולה. עתה בזמן העבודה והמשכרת לפועלים האלה אין להם עבודה וכחף בודאי לא ישתכרו המסכנים בלום. סבת הדבר היא, כי דרשו הפועלים הוספה קטנה על משכרתם. בגרמניה ישתכרו פועלים של בונים כשבעה מארק ליום ופה גם לא ד' בתרים. המניסטר למסחר עמל לעשות פשר בין הצדדים, לע"ע רק קצתם התפשרו. הנסחרות והנגלות. כלל גדול הוא, שכל מי שאינו יודע את הנגלות לכל, יתעמק בנסחרות. גם שרי רוסיה בחצר הקיסר, שאינם יודעים את טעם שבר הדבקים "בדת האמת" וטעם נצחון היפנים "עובדי האלילים", יתעמקו בנסחרות. ידרשו באוכות (ספיריטיסטים) ובידעונים, כתפרים ובצלמי קדושים. הבהנים הפשוטים אבדו את ערכם בחצר הצאר, ומהבילים, יודעי נסחרות ומתנבאים ומראים אתות ומופתים, המה עולים לגדולה. את עצמות סרפים הקדוש העבירו, יען יחסו לזה קיום נבואה מדמונה. הנביא הרוסי יאן מקרוגשטארט אבד חנו בעיני הממשלה והעם. יען לא ידע עתידות המלחמה ויען הוכיח את מסיתי העם בכסרביה על רצחם נפשות היהודים. שמועה בא כי התנבלו דהמיתו. ונביאים אחרים יקומו חדשים לבקרים. נביא אחד, שהיה לפני שר צבא, עמל לבאר את כל חזיונות ספרי דניאל, יחזקאל, יוחנן ואחרים על המלחמה האחרונה. לפי חשבונותיו יאבדו האפיפיור וכל המאמינים בו בשנת 1923. בשנת 1933 יבא המשיח ויסר מלכות שמים והמלכיות האחרות תאבדנה. אם לא יעשו הריסים תשובה שלמה להנצרות האמתית וגם היפנים לא יקבלו דת הנוצרית, אז גם שניהם לא יגברו במלחמה. חילם וספינותיהם יכלו במקרים רעים ופנעים איומים וחליים רעים. אמו שד הקיסר שלחה תמונה לפורט ארטור, המציגה את העיר מגואלה כדם ומזהירה את היפנים שיפלו במלחמה, אם לא יקבלו דת הנוצרים. מכלל הן אתה שומע לאו. אם יקבצו יגברו. ובכן ימסרו הרוסים את נפשם ואת ארצם בעד דתם. תקונים ברוסיה. בגלל המכות, שהכתה רוסיה במלחמה, נכנעה כבר מעט הממשלה, להטות אזנה לקול צעקות העם. כפי שנשמע תבטל עתה את משלוח הפושעים לסיביר. נציגי המדינות קבלו מכתב חוזר, לחדול

התפללו הפלה המנחה נפטרו לביתם. בלכתם בדרך שאלו איש את רעהו: "האם לא תדע מה החליטו?" "הן גם אתה היית על האספה כמוני" ענהו השני. וכן שבו איש איש לביתו, מבלי לדעת למה התאספו ובמה עסקו. מי יתן והואילו אנשי ערתנו להרים את החברה בקו"ח ולעשות בה את התקונים הדרושים לטובת החולים העניים המתרבים פה יום יום. מביט.

ראדיוחוב. אך זה שבועים ימים חלפו מיום השרפה ברעלאטין והנה שרפה חדשה בארצנו. העיר זויטקאו הסמוכה לעירנו עלתה על המוקד ביום ג' לשבוע זה. השרפה פרצה מכית איש נוצרי, ובעת ההיא נשבה רוח חזקה והלהבה הקיפה את כל הבתים, אשר נשוק, מבלי השאיר מהם כל פלטה. כמשך שעה אחת נשרפו מאה וחמשים בתים וביניהם גם ביהכ"נ ובהמ"ד. חמש מאות משפחות נשארו בלי מעון ובלי משען לחם. נשרפו גם שלשה אנשים. הנזק גדול מאד, כי לא היה אפשר להציל דבר כעבור מהירות התפשטות האש ברוח הסערה. יוסף פפפער.

מכתבים מרוסיה

בווארשא נסגרו פבריקאות אחרות ואלפי פועלים יהודים מתהלכים במל. חברות הצדקה והתמיכה נלאו לעזור. — הפועל בבית האופה לייב גרייצער נשפט משפט רוצח, יען הרג את הפועל בער פאז-נאנסקי אוהב בת אדוני האופה. הרוצח, שהודיע בעצמו את עונו אל השומרים מען, כי אדונו ובנו שכרוהו להרוג את פ. יען לא התרצו שישא את בתם והאופה מען, שהרגו יען הוא רצה בעצמו לשאת את בתו. משפטי נחרץ להשלה לארבע שנים לעבודה פרך וגם בן האופה, ששכרו ישלח לשתי שנים ומחצה. — בזאוויערצע פלך פיעטרקוב הודה אבר לפני מותו, כי לפני כ"ב שנה הרג יהודי צעיר בדרך ויקח את כספו ויקברוהו ביער. אחרי הרצח לא יבלו השומרים לגלות עקבות הרוצח, ואשת ההרוג נשארה עגונה ולה שני בנים. — סוחר השורים בער מלמד מוואח-נאווקע פרך קיוב נסע אל הכפר הסמוך. בדרך התנפלו עליו שוררים ונגזלו את כספו אקף רובל. האישי יצא מדעתו. מ. ש.

מכתבים מארץ ישראל.

ירושלם. ביה-האורחים הגדול והיפה, אשר בעיר פנימה, של היוני אפטימיום, נשכר ליהודי ר' ירחמיאל אמדורסקי ואנו מברכים אותו, כי יצליח בזה ויהיה כבוד לבני עמנו. עשירים אחדים מבני עמנו מארץ בוכריה קנו שלשים אלף אמה אדמה סמוך לירושלם, לבנות שמה בתים בעד בני עמנו. — ביום ל"ג בעומר היה חנוכת הבית "בית ישע אהרן" של החברה "עזרת נשים הכללית". הבית הזה הוא בית מחסה לחשוכי מרפא וחולי הרוח וראוי, כי נדיבי עמנו יתמכו את המפעל הזה, שהוא אחד ממוסדות הצדקה הנחוצים בעירנו. — גם נוסדה בעירנו אגודה גדולה של אנשים נכבדים כשם "אגדת שומרי התורה" ומטרתה החזקת האמונה והלמוד תורה בהמושבות. אחד מראשי האגודה דרש בבית הכנסת הגדול "בית יעקב" על מטרת האגודה ויאמר, כי קיום העם והישוב תלוי בהאמונה וההלמוד תורה.

חורשים עליהם רעה. אניטאטורים רותינים ספרו להם. כי היפנים הם שליחי היהודים ובעד דם הרוסים הנשפך יש לשפוך דם יהודים. הם מספרים להם גם מזבח קישינוב וכי הרוצחים שם לא נענשו, אלא אדרבה קבלו מתנות מן הקיסר. שר המחוז מאדברונא בקר את המקומות הגיל ויענש את מסיית העם. את אחת מן המורות ככה"ס הסיר מכנה, אכר אחד נאסר בכית הסהר והסער שקט. הממשלה עושה עתה כל האפשר, להניא כל תנועה אנטימסיית בראשיתה בטרם יעשה מעשה.

אחיות רחמניות. ליהודים יקראו רחמנים בני רחמנים, ובכל זאת יאחיות רחמניות, לבקר חולים ולעזרם להקל מכאובם אין בקרב היהודים, בשביל חולים זכרים ישגן חברות "בקר חולים", אבל לנשים אין עוזר. כברלין וגם בערי רוסיה ואונגריה הגדולות יסרו היהודים חברות "אחיות רחמניות", שהחברותיהן לומדות ומתחנכות במלאכת כלכלת חולים. ולכל חולה יקראו אשה חכמה כזאת ובשכר מועט תשב בכית החולה לכלכלו ולסעדו. בדבר חסד כזה בודאי אין משום "בחקותיהם לא תלכו". נכון לעשות כן גם בכל ערי נליציה.

סטאטיסטיקה יהודית מוויין. בשנת 1903 היו בוויין 866 חתונות יהודיות (לעמ 872 בשנת 1902), מלבד 106 "חתונות של חול" (ציווילטרויאונגען) (לעמ 85 בשנת הקודמת). באחרונות היו רק בתשעה מקרים החתן והכלה יהודים, ויתרן היו נשואי תערובות. נוצרי ויהודית או יהודי ונוצרית. מספר הולדות בשנת 1903 היה 3150 (109 פחות מבשנת הקודמת). מספר המתים היה 1847 (153 פחות מבשנת הקודמת). מספר היצאים מהקהלה 638 ומספר הממירים דתם 105 (שבעה פחות מבשנת הקודמת).

נשואי התערובות באונגריה. בשנה שעברה היו שמונה אחוזים ממאה חתונות של היהודים בכורפסס—לפי עדות "האללג. יוד. צייטונג" — נשואי תערובות, יהודי שנשא נוצרית או נוצרי שנשא יהודית. ככה יאברו היהודים בנים תחת הממשלה הליברלית, שאחינו באונגריה מתפארים בה כל כך ומוסרים נפשם עליה. הממשלה הזאת תרע ליהדות הרבה יותר מממשלת עריצים כימי הבנים. תחת מסוה שווי-חוכית תחוקק שם הממשלה חקים, למחר ולהחיש את טמיעת ישראל בעמים. ובני עמנו יעמו אל הרשת, שהכינו להם ויכדו, ואין מרגיש, ששונאינו ילעגו להם עד פתיותם.

אנטימסיים באונגריה. ד"ר סמר קיראל, מי שהיה ארכוקט, הוציא חבור מלא משטמה וועם נגד היהודים. אחרי הוכיחו, כי סכנה גדולה נשקפה לאונגריה מהיהודים, הוא מציע לגזור גזרה עליהם, כי עד זמן ידוע ימירו כל היהודים את דתם ואשר לא יחפוץ להמיר דתו, גרש יגרש מן הארץ. — בישיבת ראשי הקהלה התאונן ד"ר מאקס שאכטער, כי יתמעטו היהודים באונגריה; מספר המתים רב ממספר הנולדים. הוא הציע, כי הנהגת הקהלה תעסוק בשאלה הזאת. (אללג. יוד. צ.)

נגד השדרטה. בלייפציג היתה אספה לכל חברות "צער בעלי חיים" אשר בגרמניה. אחד הצירים הציע, להשתדל אצל הממשלה, לאסור את השחיטה בלי הבעת הבהמה בהכאה על ראש. וכוה ארוך קם על זה והרצעה נדחתה.

האמת מקאניץ. בדבר הרצח בעיר קאניץ (פרוסיה המערבית) מודיע העתון "ברלינר טאגבלאט", כי גלה ביה"ד עקבות הרוצח. קצת מבגרי ההרוג ווינטער נמצאו בכית הפועל הנוצרי מאסלאף, וגם שערות צהובות של חתול, שנמצאו גם כמעטפת אברי החלל. נודע העיר מאסלאף זה עצמו, כי יש לו ראיות ואותות, כי הסבב היהודי מוריץ לוי הוא הרוצח. והאנטימסיים בגרמניה עשו מזה עלילת-דם ויניחו מכשולים על דרך השופטים, לכל יגלו את האמת ויחרפו את הממשלה ואת השופטים, שהתאמצו לכרז את דבר המשפט.

ענין דרייפוס. גלוי השקרים והזויפים במשפטי דרייפוס הראשונים אינו מוצא עוד כל מכשול בדרכו. כמעט ככל יום מתגלה זיוף אחר או טרמה. יועץ ביה"ד הגדול אתאלן נשלח אל המניסטרום לצבא, לחקור ולדרוש על אדות עד השקר ששערנו שקי, ששכרוהו שרי הצבא, להעד ברען. נגד דרייפוס. אתאלן, כבאו

אל הלשכה, מצא את הממונה הפקיד ד'אומריש עומד וגורר כתב מעל ספר. הנתפש ביד ענה בברלה, כי עליו לכון את הכתוב בספרים עם עדותו, שיעיד כבדי. במקום הזה בספר היה כתוב ברמוז, "שנתנו כיה אלף פראנק". יום הנתניה הוא היום, שהעיד בו ששערנושקי ברען, יועץ בה"ד הגדול אתאלן חפש בבית וימצא מכתב כתוב ביד הקאפיטן פראנסא, שגם הוא היה ממונה על הלשכה הזאת. הקאפיטן עונה את חברו הגיל על הזרתו בענין ששערנושקי, כי יען נכון ביה"ד הגדול, לחקור אחרי האמת בענין עד השקר הזה, יתאמץ לכפור בכל. עתה נודע הדבר, כי שרי הצבא שכרו בכסף הג"ל את משער-נושקי, להעיד עדות שקר בדרייפוס. הפקיד ד'אומריש הג"ל נאסר בכית הסהר על עון זיוף ושלוח יד בהון הצבור.

יהודים לפני הצאר. כבוא קיסררוסיה לפולטאווא התיצבו לפניו צירי קהלת היהודים וימסרו לו מתנה ספר-תורה ויבטיחו לו אמונה. הקיסר קבל את ספר התורה. ר' קלונימוס זאב וויסאצקי, ליהודי רוסיה ולספרות העברית אבדה אבדה גדולה בטות הנדיב הגדול הזה. כמקור צדקה. כמעין ישועה היה לב העברי הזה, ששמו נודע לתהלה גם מחוץ לרוסיה. הוא היה מיסר "השלוח" ומחזיקו מיום הוסרו עד היום הזה. הוא היה תומך את כל הפושטי יד, יחידים וקהלות, חברות ומוסדות. בתי-ספר יסד בערים שונות. מחשבות גדולות חשב, לעשות דבר לתועלת כל ישראל. עשרת אלפים רובל הפקיד למשמרת, שישתמשו בהם כאשר יתרבו לאחר כמה שנים לסכום גדול. לבנין אוניברסיטה עברית. אלו היה האיט הזה כעד מיליונים רבים כבני רותשילד, היה עושה גדולות וכעד כרחו הסתפק בקטנות. אחד "מחוכבי ציון" הראשונים היה ויעזר לשיבת ציון גם כממונו וגם בעמלו. בחברותו היה בן ישיבה עני, אה"כ קבל מהממשלה אדמה ויהי לאכר וילך בעצמו אחרי המחרשה, בסוף הצליח כמסקווא ויהי לאחד מסוחרי תה הגדולים.

האדמיראל מאקארואו והחסיד מליובאוויטש. בגלל טביעת האדמיראל מאקארואו בים הצהוב תארו עתוני אמריקה את תכונת רוחו של הרוסי הגדול הזה במפעלו זה: לפני שנים בקשה ממשלת רוסיה תחבלה, לעבור בחרף דרך החוף הקפוא באניות אל המבצר קרוגשטארט, העומד על אי בים סמוך לשטרבורג. כאשר קרא ר' איטשה סקאלאנסקי, חסיד מליובאוויטש את הדבר בעתון רוסי, עמל וימצא מכונה, לשכר את הקרה לפני האניות. היא התחבלה. שממשלת רוסיה מתגאה בה עתה כל כך והיא אחת מן ההמצאות היותר מועילות בזמן האחרון. היהודי בבקשו למצוא איזו תועלת מהמצאתו, גלה את הרבר בסוד לפקיד הצי מאקארואו. מאקארואו זה היה עדיין איש צעיר וינגוב את לב היהודי ויציע את דבר ההמצאה לפני רא"צ הצבא ולא אמר דבר בשם אמרו. ההצעה יצאה אל הפועל, ותקרא בשם מאקארואו, שעלה לגדולה בעבורה, ושם היהודי נשכת. כראות היהודי, כי המצאתו יצאה אל הפועל שלח מכתבים אל הממשלה ואל המניסטרום לצבא, ויחל את פניהם, לשלם לו איזה שכר בעד המצאתו. אבל לא קבל כל מענה. ימים רבים חכה ר' איטשה סקאלאנסקי על חסד הממשלה, שתכלכל את שיבתו בעד המצאתו ויהי מן הצועקים ואינם נענים. מתוך צער ומתוך דחקית נסע לאמריקה ויחי שם בסוף ימיו בעוני ובמחסור. חסידו לויבאוויטש אשר בנויירוק תמכו בידו ולפני שתי שנים מת בכית איספת-זקנים וירד ביגון שאולה. אבל גם מאקארואו, שנולד את משפטו ירד שאולה בדמי ימיו. גולי היהודים באמריקה. מספר היהודים, שכאו

בישנה שעברה לשכת באמריקה, 76.202 כהם 43.985 גברים. מהם הושבו אל המקום, ישבאו משם 706, יען לא היה בידם סך הכסף הדרושי. 252 הושבו בעבור מזלות מתדבקות, שנמצאו בהם. 24 מהם הושבו יען עשו אמנה בתחלה עם בעלי מלאכה באמריקה. 47.689 מהם באו מרוסיה, 18.859 מאוסטריה-אונגריה, 8562 מרומניה. מגרמניה באו 477 נפש ומאנגליה 66. 420 אחוזים ממאה נשארו בעיר נויירוק ויתרם נדרו הלאה. — חברת "בני-ברית" יסדה לשכה במזרח ניוירוק, לעזור לגולי היהודים להתאזרח בארץ. כי עד כה רכים מן הגולים התרשלו בדבר דזה ויהיו גרים בארץ עד יום מותם בלי

זכות אזרחים. — הממשלה פקדה, כי כל גולה, בעלותו מן הספינה, צריך להראות לפחות 10 דולר, אפילו אם יש בידו כרמים לנסוע כמסלת הכרול ואפילו אם קרובו יצאו לקראתו אל החוף. — הרבה אלפים יהודים מרוסיה באו בימים האלה לסאנארא

בית הנוף המורים בירושלים. בחדש מאי שעבר נפתח בירושלים בית הנוף המורים. שיסדה "חברת העזרה" מברלין. קבלו בו לע"ע עשרה תלמידים, חמשה מיירושלים וחמשה מהמושבות, להכניסם להחנוך המכיין שמונה תלמידים גדולים מיירושלים נכנסו מיר למחלקה השלישית. מחלקה א' וב' לא נפתחה עדיין.

חוק "הורים" החדש ברומניה. ביום 14 לחודש מאי החל לשלוט ברומניה חוק הורים החדש. שעל פיהו, כל זר, כלומר יהודי, הבא לשבת באיזה מקום, אף על פי שיש לו תעודות. שנולד ברומניה. שעבר בעבא הרומני, שלא עבר עברה מימיו ושיש בידו אומנות או הון להחיות נפשו, לא יוכל לשבת במקום ההוא כלי רשיון מיוחד משלטון המקום, שהתאשר ע"י שר המחוז. החוק הזה הוא גזרה חדשה נגד היהודים, שלא יוכלו לנוע ממקום למקום.

המושבה החדשה בבראזיליה. על אדות המושבה החדשה, שיסדה ח' יקא בכסף יסוד הכארוני הירש ליהודים בבראזיליה, מודיע מר פינגרנ, בא-כח החברה ברוסיה, לאמר: כל קולניסט יקבל בבראזיליה מאת החברה 25 הקטר אדמה, פרה אחת, שני שורים, שני סוסים, בית לשבת בו ועצים לבנות את הבנינים הנחוצים. ח' יקא רוצה ליסד בבראזיליה מרכז חשוב ליהודים, אך לא בקרוב, כי רדיה מלאות עבודה עדיין בארגומניה. למושבה מוסוויול בארגומניה באו י"ד בתי אבות מקישינוב. היהודים במאראקא. ראש ביה"ם של ח' כ"ח בפעם מודיע, כי היהודים, אשר תחת הנציב עומר אל יוסי מסעפרו סובלים כמו לפנים במצרים ממש. הוא עשה את כל היהודים לעבדים לו, הוא כופה אותם. לעשות כל עבודה קשה אצלו חנם ולתת לו כל צרכו בלי כל תשלומים. השלטן לא יוכל להנשיע, כי גם הוא גרא מפני הנציב הפשה הזה, אשר שבטים מודים תחת ידו כאשר תתחזק שלטון סרנציה בארץ ההוא יוטב גם ליהודים האלה.

שני פנים.

בעל הבית: בראש החדש הבא אפטרך מבית. פועל: אוי! מה זאת עשית? בעל הבית: לא עשית כלום, ועל כן אפטרך.

תלמיד מבין.

מורה: החים יתפשט כל דבר ובקור יצטמצם. הירדעת איזה משל לזה? תלמיד: כן, בקיץ הימים ארובים ובחורף קצרים.

משדה הספרות והמדעים

תולדות אנשי שם בקראאה

משנות המאה השלישית ועד הזמן האחרון.

מאת

ה. וועטשטיין.

(המשך מגילון ד')

כל מספר ומספר של הנפטרים, מתחלת המאה הרביעית ועד ראשית המאה השביעית, שהבאתי למעלה, הן משנים כתקינו והן משנים שלא כתקונן, הוא רק של אנשים ונשים, חוץ מנערים ונערות, ילדים וילדות, שלא נזכרו בפנקס הח"ק, אלא לעתים רחוקות מאד, ומספר מתייהם עלה, לפחות, כזה של האנשים והנשים הנזכרים בו. וזה אנו למדים בהשוותנו מספר הנזכרים ובפנקס הח"ק למספר הנפטרים הנרשמים בספרי העדה. בפנקס הח"ק נזכרו, למשל, משנת תקנ"ח (1798) 64 נפטרים, ומשנת תר"ב (1842) — 108 ולעומתם בספרי העדה נרשמו 164 מתים משנת 1798 (וספרי

כששה עשר אלף וחמש מאות, ולא 11,794, והיהודים התרבו פה משנת 1790 ועד היום יותר מפי שלשה, ולא יותר מפי שלשה עשר.
(המשך יבא).

ארגו מכתבים

את חותמינו, המשנים מקומם ודורשים ממנו לשנות אדרסתם, נבקש להודיענו לא רק את אדרסתם החדשה, כי אם גם את אדרסתם הקודמת בדיוק, ואם ישכחו לעשות כן לא נוכל לעשות רצונם. — למען מנוע תשלומי כפל ממכתבים בלתי חפשיים! נעיר את אלה השולחים כתב ביד במעטפה פתוחה הפרטים האלה: באוסטריה-אונגריה וגרמניה די להדביק 6 הטר או פנק עד משקל 80 גראם, ומחוץ לארצות האלה מרקא הדומה לבת 10 הטר, לבתוב מעל האדרסה בפירוש Manuscript והמעטפה תהיה פתוחה. בלי התנאים האלה תדרוש הפאסט לפעמים פי שנים או שלשה מאשר מגיע ממכתב סגור ולא נוכל לפדות מכתבים כאלה. וטוב יותר להדביק תמיד מרקא בת 10 הטר, כי לפעמים פקדי הפוסט אינם מאמינים, שהוא כ"י, יען אינם יודעים עברית. — להדורשים את הגליונות הראשונים: מהגליונות, שנדפסו עד כה, נשאר רק מעט והחפץ בהם צריך לשלם 12 הטר בעד כל גליון. — ח"א בל; י"ד בפ; אש"ד בל; שצ"ו בג; א"ד בג; י"ב; לא דפס. — ק"ץ בג, השמעה ששמעת "מאחורי הפרגון" ע"ד הנורה, שיצאה על כל המורים כב"ס של הברון הירש, לבלתי בוא בקהל הציונים ולבלתי קרוא עתונתם — קלוטה מן האויר, חקרנו על הדבר במקום נאמן והנה להפך, ישנם מורים בב"ס הגליל, שהם ציונים בגלוי ונם סופרים באורגני ציונים ומשניחי כה"ס יודעים ומקריבים אותם. המוציא דבה שקר ענה.

בש"ק פ' בהעלותך בשעה ר' אחה"צ ידרש בכהכ"נ הישן בקראקא הרב הגאון ר' פינחס הלוי איש הורוויץ, אב"ד בק"ק בראהאדטשין בהלכה ובאגדה.

ועד ח' ציון בקראקא מברך את מר משה קאנארעק לארוסיו ונודב בתר לקופה הלאומית. הנני מברך את ידידי מר שלום עהרענפריינד לבלילתו. ש. מ. לזר.

שמתו בה בשנת תקצ"ג 200 היו עשרת אלפים. החוקר הפולני ד"ר Krzyżanowski, ראש ביה הארכיבי של העיר קראקא, בותב במחברתו "יושבי קראקא בסוף המאה השמונה עשרה"¹⁵, כי מספר היהודים בקראקא היה בשנת 1790: 1,970, ובשנת 1842 — 11,794, והיהודים התרבו בקראקא משנת 1780 ועד היום (שמספרם עולה 25,670) יותר מפי שלשה עשר ולעומתם הנוצרים (שמספרם עולה 65,644) — רק כמעט פי ארבעה (ע"ש עמוד 6 ועמוד 10-11). ואולם אין בן, הוא תומך שם אה דבריו ברשימות סטטיסטיות, הנמצאות בענין הזה בכתבי הארכיבי¹⁶. אבל אין סומכים על רשימות עתיקות כאלה וביחוד בנוגע למספר היהודים, שלא היו מדויקים בזה בימים ההם, בן לא נכון הוא מה שנמצא בתוב ברשימה הסטטיסטית השנית, המונחת פה בכתבי הארכיבי, כי מספר נפשות בל היהודים בקראקא ובפרוורי העיר ובכפרים הקרובים אליה עלה בשנת 1796, רק לסך 1,914.¹⁷ בספרי המתים של העדה אנו מוצאים, כי בשנת 1798 (וספרי המתים משנת 1708 הם הישנים בכל ספרי הנפטרים הנמצאים אצל העדה באמור) מתו 164, ובשנת 1842 — 330 (והשנים היו שנים בתקונן), ואחרי כי לערך 2% מתים בקראקא במכואר למעלה, נמצא כי בשנת 1798, וכן כמעט גם בשנת 1796, היה מספר יושביה היהודים כשמונה אלפים ולא בשני אלפים, ובשנת 1842 —

Ludność Krakowa z końcem XVIII. wieku podał Stanisław Krzyżanowski w Krakowie 1902.

¹⁵ ברשימה הסטטיסטית הנמצאה פה בארכיבי העיר משנת 1790 כתוב, כי בקראקא נמצאים יהודים: זכרים 1,005, נקבות 965, ובגליל קראקא: זכרים 860, נקבות 828, ובגליל Proszowice הרחוק מפה כשלוש פרסאות: זכרים 643, נקבות 639; סך הכל של כל נפשות ביי בקראקא ובגלילותיה 4,905, ואפילו אם נאמר, כי בפנקס הח"ק נזכרו גם נפטרים מגלילות קראקא, לא יהא מספר 4,905 עם המספר. כשמונה אלפים, העולה להלן, לפי דברינו, בשנת 1790.

¹⁶ ברשימה הסטטיסטית של שנת 1798, הנמצאה ניכ בארכיבי העיר, כתוב, כי ליהודים בקראקא: בתים 115 משפחות 601, נפשות 1,914. כי 601 משפחות עבריות עולות רק 1914 נפשות, תמוה מאד, כמובן.

העדה משנת 1798 הם הישנים בכל ספרי המתים הנמצאים אצלם), ומשנת 1842 סך 330; לפי פנקס הח"ק מהו בשנת תרל"ב 220¹⁸; תרל"ג — 569; תרל"ד — 231; תרל"ה — 224; תרל"ו — 202, סך הכל: 1,446. ואולם לפי ספרי העדה נפטרו בשנת 1872 (תרל"ב) 526; 1873 — 1,051; 1874 — 648; 1875 — 367; 1876 — 395; ס"ה 2,987. העולה יותר מכפלים על הסכום של פנקס הח"ק. עוד היום נוהגים בקראקא, שלא להזכיר בפנקס הח"ק ילד או ילדה ולכן אנו מוצאים בו נזכרים, למשל משנת 1901, כמעט רק חצי הנפטרים, שהיו באותה שנה בקראקא. בפנקס הח"ק נזכרו 307 משנת 1901, והיינו מיום י' סבת תרס"א ועד ב"ב סבת תרס"ב; וכספרי העדה נרשמו 472 מתים מאותה שנה, כמעט הכל, מאשר בפנקס הח"ק¹⁴ (והמתים הנזכרים בפנקס הח"ק ונרשמו בספרי העדה הם בצרוף הנפטרים של הסביבות השייכות לקראקא).

וממספר המתים בשנים בתקונן, אנו יכולים לדעת בערך גם מספר ההיים מביי בקראקא, בשנות המאות הקודמות, דבר נכבד, אשר לא נוכל לדעת אותו באופן אחר. הן ידענו, כי בערך שנים אחזים ממאה ימותו פה בשנה, ולפי נמצא, כי מספר היהודים בקראקא במאה הרביעית, שמתו בה בשנה, בתחלה המאה, בערך ארבעים, ובמחציתה השניה, בערך שמונים ומאה איש, (בשנים בתקונן ובצרוף נערים ונערות, ילדים וילדות), היה למצער בתחלת המאה הרביעית לערך שני אלפים, ובמחציתה השניה — ארבעה וחמשה אלפים, ובראשית, המאה החמישית, שמתו בה בשנת ת"י 146 היו שבעת אלפים, ובסוף המאה הששית,

¹⁷ ואז, בשנת תרל"ב, כבר נהנו להזכיר בפנקס הח"ק גם נערים ונערות מבן חמש ושש שנים ומעלה.

¹⁸ גם בספרי המתים של העדה, שאינם אלא משנת 1798 ואילך, כאמור, לא נרשמו לפני הנפטרים של כל שנה ושנה כהונן, כלומר בדיוק נמק, וע"כ אנו מוצאים נרשמים בהם, למשל, משנת 1815 רק 62 נפטרים, בעוד שבפנקס הח"ק אנו מוצאים נזכרים משנת תקע"ה (1815) 77 מתים. מכבר נערים ונערות, ילדים וילדות, שלא נזכרו בו, ומספרם עולה, ניכ 77 נפשות.

קאנקורס

קהלת ישראל בעיר Czudin בבוקובינה, חפצה להושיב על כסא רבנותה איש, אשר זכות אזרח לו באוסטריה, אשר מעורו התהלך ישר, ואשר יציע תעודות מרבנים גדולים, כי ידיו רב לו בש"ס ופוסקים וכו', וכי נסמך וקבל היתר הוראה, וגם רכש לו ידיעות בללויות במרה הראויה ע"פ החוק הידוע משנת 1890. איש אשר כל התנאים האלה בו, יוכל להבחר לכהן בכהונה הזאת.

המשכורת לשנה: אלף כתריום, מלבד ההכנסות הבלתי קבועות. בקשות המתחרים בצרוף כל התעודות הנזכרות צריכות להמסר להראשות של עדת ישראל בעיר משודין עד ג' אב תרס"ד, 15/7 1904. משודין, ט"ז סיון תרס"ד.

בשם הראשות של עדת ישראל אפרים רודיק נשיא העדה (מקום החותם).

ציונים! ציונים!

אם ע"פ התוכה בני-עמך ובני-עירך קודמים לאחרים במצות. וחי אהיך עמך, הן לנו הציונים בודאי הציוני קודם לבלתי-ציוני ומכל-שכן לבני-נכר. לכן החובה על כל יהודי וביחוד על כל ציוני, לבלתי קנות הילזן לפסידוסן

רק מהפאבריקה היהודית הגדולה של הילזן

של **CH. L. SPITZ, KRAKAU**

כפרס אחרי שכבר נזכרו הכל, שההילזן האלה עולות בסובן על מלאכת פבריקאות אחרות. עת הוא, שיסירו אחינו את המשפט הקדום והמעוקל מלכס, ישחוקה על סחורות בני נכר שהן טובות מסחורות של יהודים וראויות הן לשלם בעדן כפלים. קנו נא ציונים לדוגמא הילזן מהפבריקה הציונית הזאת, אשר על כל שפופרת נדפס מנג'דור" עם שם "ציון" ותוכחו, כי למרות המחיר הנמוך, ההילזן טובות מאחרות ודרשו מאת כל המראפיקות לתת לכם רק הילזן כאלה.

גימנאזיום עברי.

בב"ל הגונזיות הכוללים יתככרו צנינו לישראל ויגדלו ללח תורה וכל נ"י שהיכלת צידו הלל ישנה, פי יוכל לגדל את צנו בגונזיות הטזרי, צברלח, טצו יקציצו התלמידים לקח צונקרא, ס"ס ופוסקים ציחד עם כל התלמידים, אשר ילמדו בגונזיות אשר להגונזילה ויחונכו צדתנו ולחונתנו הקדושה הנוקרה לנו. וצקוף הסנה יקצלו הנודות, אשר ישו צנרכן לכל דבר לתעודות הגונזיות אשר להגונזילה. לנחללים כשרים צולז ולהגירה ונעולה ידלג הרצ רחש צ"ס"ס. גם פולכית ילמדו עם.

האדרסה: **Rabbiner Dr. M. JUNG, Ung. Brod (Mähren)**

יצא לאור לוחות זכרון

תולדות רבני העיר קראקא קורות חמיה, פרנסיה וטובי העדה, מאמצע המאה השלישית לאלף הנכחי עד ימינו אלה, בצרוף העתקות ציוני קברותיהם, עם הערות הנוגעות לקורות היהודים במדינות פולניא ואשכנז מאת **היים דובעריש פריעדבערג** הוצאה שניה עם הוספות ותקונים.

המחיר 3 מארכ, (100 עמודים), Preis 3 Mk.

בספר הזה, שהנהו בהוצאה השניה חדש ממש, ימצא האורב להתחקות בחקרי קדמוניות עמנו במדינות פולניא ואשכנז בכלל, וכותב דברי ימי עם ישראל בפרט תועלת רבה. כי מלבד תולדות אנשי השם במדינת קראקא, עוד ימצא פה חמר רב לכנין תולדות עם ישראל בקהלות: אפמא, וואידסלב, ווישניצא, העלמא, חמעלניק, טיקטין, לובלין, לובמלא, סאטנוב, סלוצק, פינמשוב, פרועדבורז פרעמישלא, קשונו, רישא, שידלוב ועוד, ולקורות המשפחות העתיקות: אשכנזי, אויערבאך, אפנהיים, ברודא, גוע צבי, דייכש, הורוויץ, וואלירשטיין, היילפרין יפה, יעקלש, לאנדא, מיזלש, מרגליות, סירקס, עברליש, קאצינעלבווינין, קרכמאל, רפאפורט, שפירא, תאומים ועוד

כל הקנה ממני הספר הזה ישיג שתי רשימות האחרונות, על אדות ספרים יקרי המציאות, חנם. **J. KAUFFMANN, Buchhandlung, Frankfurt a. M. (Deutschland) Börnestrasse 41.**

Billigste und Beste
Kautschuk - Stempel und Typen-Fabrikation
I. HOROWITZ, KRAKAU.
Bozoga-Ciala No. 4.
Kautschuk-Typen 2% billiger als in Wien

Sina Pelz, Krakau
(Österreich) Gegründet 1873.

"עהע"

זיא קויפען, פערלאנגען זיא מיינען ניי ען גראססען פרייזקוראנט מיט ציר. 1400 איללוסטרציאנען פאן אוהרען, קעמטען, גאלד, זילבער-כינאוילבער-ניקעל-מוזיקווארען אונד אנדערען בעראפסארטיקלען מיט

שטוינענד בילליגען פרייזען.

זעלכע פערזענדע אויף פערלאנגען גראסס אונד פראנקא. איינע פיינע ניקעל-רעמאנטואיר-אוהר, זעהר גוט געהענד 2 פל. 10 קר. איינע פיינע זילבער-רעמאנטואיר-אוהר, זעהר גוט געהענד 3 פל. 75 קר. וועקער-אוהרען, זעהר גוט געהענד פאן 1 פל. 15 קר. אויפווערטס. איינע זילבערקעסטע שאן פאן 80 קר. אויפווערטס.

M. GALITZER
KRAKAU

Dieltelsgasse 41, Grünwald's Haus

הויפט-ניעדערלאגע זעממליכער אר-טיקעל אויף דעם געביעטע דער אפטיק, הירורניע עלעקטראמעניק, קאסמעטיק אונד באנדאזשימטעל. ברוכבאנדער פיר ביידע געשלאכטער עמ קינדער אין בעסטער, סאלידעסטער אויספיהרונג.

Saul Rafael Landau
Juwelier

KRAKAU Stradom 13.

עמפפיעהלט זיין דיכהאלטיגעם לאגער פאן עכמען שווייטצער גאלד אונד זילבער אוהרען, גאלד קעמטען, גאלד אונד זילבער & זיבעלען ווארען. צו דען בילליגעסטען פרייזען, רעלסטע בעדיענונג.

Hotel Londres

Krakau, Stradom

Inhaber SALAMON WASSERLAUF

גרעסטעס האמעל דער יודישען קויפמאנס-וועלט, נייא רענאוירט, שעהנע צימער, גוטע קיכע, שטרענג כשר, פיר זאמער-סעזאן שעהנען גארטען איינגעריכטעט. פיר פרעמדע געסטע, וועלכע ערצטע ברויכען בעסטענס געאיינגעט. עמפפעהלען צו בילליגעסטען פרייזען.

ניכט

10.000

קראנען

אכער פיעלע קראנען

ערשפארען זי, ווען זי דען פרייז-קוראנט פאן דער פירמא

Josef Feil, Krakau, Grodgasse 60
Uhrmacher & Juwelier

פערלאנגען, דער איהנען פראנקא אונד גראסס צוגעזענדעט ווירד.

ניי איינגעריכטעטע קראסיער

כשרה דאמפפועלכווארען-פאבריק

מיט דער בעסטען מאדערנסטען מאשינע, ערצייגט שענע, פרימא סאלאמי, וועראנעזער, ברוסט, שינקען, קרענוויסטל א. ז. ו. פערזעהען מיט הכשר של הרב הגאון דפה שליט"א. עמפפיעהלט צו בילליגעסטען פרייזען. אויף פערלאנגען ווירד פרייזקוראנטע עמ הכשר איינגעשיקט.

מנחם מענדל גראזער.

Emanuel Glaser, Dampfelchwarenfabrik
KRAKAU, Bozoga-Ciala 8.

מעין הישועה Wysowa

עולה בערכו הרב על יתר מקומות הרפואה, אשר בגליציה, כאשר יעידו הרופאים היותר מומחים. שבעה מעינות נמצאים שם, שהם מקור חיים לנפש נענה ושקוי לעצמות כל חולים במחלות פנימיות וחיצוניות כמו: כראנישע קאטאררהע, לונגענשווינדזוכט, מאגען-אונד גערערמע-ליידען, בלוטארמוטה, סקראפעלן, געשלעכטס-אונד נערווענקראנקהייטען ע"פ. "וויסאווא" מצטיינט גם באויר צח ונקי, הכא מרוכסי הרים, אשר יסובבוה, וכיער נפלא, אשר אין קץ לפיו. בעלי מעין הישועה "וויסאווא" יהודים וציונים הם ונקי הוא איפא המקום מהמחלה החדשה "אנטיסמיטיסמוס", אשר כאזרח רענן יושבת היא כרוב מקומות הרפואה. על כל היהודים לככר את מקום הרפואה הזה על כל יתר המקומות. סדר הנסיעה ל"וויסאווא" הוא: מקראקא דרך מארנוב, גריבוב, ומגליציה המזרחית דרך יאסלא-זאגארשאן וגארליצע. כתי-מאכל בהכשר היותר גדול והכל במחיר שוה לכל נפש.

4-2

— 30% בילליגער אלס איבעראלל. —

G. L. Grajower

Krakau, Krakaugasse Nr. 16

im Hof (vis a vis A. Faust)

עמפיהלט זיינע רייכהאלטיג אסארטירטע

שוהווארענהאנדלונג

צו בילליגעסטען פרייזען.

גלייכצייטיג עמפפעהלע איך מיין ענגראה-לאגער פאן לעדער-לאקע אונד קאנזערווירונגס-מיטטעל פיר פיינערע שוה-ווארען ווי: שעווראך, פראגרעס ע"פ. 50% בילליגער אלס איבעראלל.

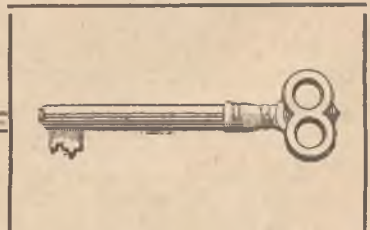
— 30% בילליגער אלס איבעראלל. —

Schicht-Seife

„Hirsch“

Marke:

„Schlüssel“

Beste, ausgiebigste und deshalb billigste Seife.

Frei von allen schädlichen Beimengungen.

Überall zu haben!

Beim Einkauf achte man besonders darauf, dass jedes Stück Seife den Namen „Schicht“ und eine der obigen Schutzmarken trägt.

ווער לייכט געלד פער-דיענען וויל, דער פער-לאנגע דען גראססען איללוסטר. פרייזקוראנט איבער אוהרען, קעמטען, גאלדווארען, כינאוילבער, מוזיקווארען, אוהרענבעשטארטהיילע אונד ווערקצייגע, וועלכעס גראסס אונד פראנקא פערזענדעט ווירד.

F. PAMM, KRAKAU (Österreich)
Zielonagasse 3. Gegr. im Jahre 1852.

Abraham Pemper

Podgórze bei Krakau.

מעכאנישע

ווייסשטיקקערייא פאבריק יעדעס איינגעזענדעטע מוסטער ווירד גענויא עט בילליגעסט אויסגעפיהרט.

עפילעפסי

לחלי-הנפילה ר"ל, לשבץ (קראמפף) ולמחלות עצבים אחרות ירשו ספר מיוחד ליה ויסבלוהו בחנם פראנקא ע"י

Privil. Schwanen - Apotheke
Frankfurt a. M.

Bad Kissingen

[praktiziert wieder

Dr. P. Münz

Badearzt und prakt. Arzt.

האמעל & רעסטוראציאן

זאממט גוטע בעראמונג עצה טובה צו אללעם, נור בייא

וואלף זאלץ, קראקווא

קראמויערגאססע 29 (קוימארק)

Wyd.: { Naftali Hof.
S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórze.